

ЗАКОН

О РОБНИМ БЕРЗАМА

I. УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет

Члан 1.

Овим законом уређују се услови за оснивање, послови и организација робне берзе, повреде интегритета на робно-берзанском тржишту, као и надзор над применом овог закона.

Значење појединих израза

Члан 2.

Поједини изрази у смислу овог закона имају следеће значење:

1) робна берза је правно лице које управља, односно обавља делатност посредовања у процесу трговања робом, нестандардизованим терминским уговорима и бродским простором, одређује и спроводи правила и процедуре у вези са трговањем на робној берзи;

2) обрачун и плаћање су послови вођења и сравања закључених берзанских послова на спот тржишту и терминском тржишту који се одвијају на робној берзи;

3) тржишни материјал је роба и нестандардизовани термински уговори којима се тргује на робној берзи;

4) роба је сваки производ који се може физички испоручити, укључујући пољопривредне производе, метале и њихове руде и легуре и енергенте, у складу са правилима робне берзе;

5) термински уговор је нестандардизован уговор о купопродаји одређене робе по унапред дефинисаној цени, а испорука робе и коначно плаћање врши се одређеног дана у будућности;

6) спот тржиште је тржиште на коме се роба продаје и испоручује након закључења берзанског посла;

7) терминско тржиште је тржиште нестандардизованих терминских уговора на коме се испорука и плаћање врше доспећем рока предвиђеног уговором;

8) листинг је списак тржишног материјала којима се тргује на робној берзи;

9) бродски простор је расположиви бродски простор којим се може превозити робе на унутрашњим водним путевима;

10) чланови управе су директор и надзорни одбор.

Циљ закона

Члан 3.

Циљ овог закона је уређење и организација правичног, транспарентног и ефикасног трговања тржишним материјалом и заштита интегритета тржишта на робној берзи.

II. ОСНИВАЊЕ, ОРГАНИЗОВАЊЕ И ПОСЛОВАЊЕ РОБНЕ БЕРЗЕ

Члан 4.

Робна берза се оснива као акционарско друштво, уколико поседује дозволу коју издаје Комисија за хартије од вредности (у даљем тексту: Комисија) у складу са овим законом и актима Комисије.

Комисија одлучује о захтеву за давање дозволе за обављање делатности робне берзе у року од 60 дана од дана пријема уредног захтева.

Робна берза обавља послове организовања спот тржишта и терминског тржишта у Републици Србији.

Ближе услове за издавање и одузимање дозволе за обављање делатности робне берзе прописује Комисија.

Упис у Регистар привредних субјеката и пословно име

Члан 5.

Робна берза је дужна да, у року од 15 дана од дана пријема решења Комисије о давању дозволе за обављање делатности робне берзе и решења Комисије о давању претходне сагласности на избор чланова управе поднесе пријаву за упис у Регистар привредних субјеката, у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката.

Извод из уписа у Регистар привредних субјеката Агенција за привредне регистре доставља Комисији по службеној дужности у року од седам дана од дана пријема решења о упису.

Робна берза у свом пословном имену обавезно садржи речи „робна берза”.

Забрањена је употреба речи „робна берза” у пословном имену лица које није основано и нема дозволу за обављање делатности робне берзе у складу са овим законом.

Минимални капитал

Члан 6.

Минимални капитал робне берзе не може бити мањи од 50.000.000 динара.

Робна берза је дужна да у свом пословању обезбеди да капитал не буде мањи од износа прописаног у ставу 1. овог члана.

Акти које доноси робна берза

Члан 7.

Робна берза доноси оснивачки акт, статут, правила пословања робне берзе, тарифник, као и друге опште акте у складу са законом.

Правилима робне берзе из става 1. овог члана нарочито се уређују питања која се односе на чланство на берзи, листинг, покривеност налога, трговање, обрачун и плаћање, контролу и мере у случају повреда правила, информисање и чување пословне тајне и друга правила у вези са берзанским пословањем.

Тарифником робне берзе утврђује се провизија коју робна берза наплаћује по основу трансакција закључених на робној берзи, накнада за

чланство у робној берзи, као и остале накнаде по основу публикација, едукација, продаја лиценци и тржишних информација.

Робна берза је дужна да о доношењу, односно измени правила робне берзе и тарифника обавести чланове робне берзе најкасније седам дана пре почетка његове примене објављивањем на својој интернет страници.

На статут, правила робне берзе и тарифник, као и на измене ових аката Комисија даје претходну сагласност.

Минималну садржину правила пословања робне берзе прописује Комисија.

Чланови управе робне берзе

Члан 8.

Чланови управе робне берзе су директор и надзорни одбор.

Надлежност, права и одговорност чланова управе робне берзе ближе се уређују статутом робне берзе.

Члан управе не може бити:

- 1) лице које подлеже примени правних последица осуде у складу са законом који уређује тржиште капитала и овог закона;
- 2) лице које је функционер, државни службеник или намештеник, осим у случају када Република Србија има власничко учешће у робној берзи;
- 3) лице које је члан управе, запослени, или лице са квалификованим учешћем у члану робне берзе или другој робној берзи која има дозволу за рад у складу са овим законом.

Комисија издаје претходну сагласност на избор члана управе, а у складу са условима прописаним овим законом.

Послови робне берзе

Члан 9.

Послови робне берзе су:

- 1) повезивање чланова робне берзе ради куповине и продаје тржишног материјала;
- 2) вођење регистра чланова робне берзе
- 3) стандардизација робе;
- 4) израда и вођење листинга;
- 5) обрачун и плаћање трансакција на спот и терминском тржишту;
- 6) послови чувања и администрирања докумената и гарантних средстава;
- 7) обезбеђивање транспарентности, чување и објављивање информација о тражњи, понуди и тржишним ценама тржишног материјала, као и других информација од значаја за трговање тржишним материјалом;
- 8) одређивање услова за:
 - (1) чланство у робној берзи,
 - (2) трговање тржишним материјалом;

9) контрола чланова робне берзе у вези са трговањем тржишним материјалом, у циљу спречавања и откривања повреда интегритета тржишта и правила робне берзе;

10) покретање и вођење поступка против чланова робне берзе који се понашају супротно актима робне берзе;

11) вансудско решавање спорова у трговању на робној берзи.

Поред послова из става 1. овог члана робна берза може да обавља и следеће послове:

- 1) организацију берзанске трговине бродским простором;
- 2) промоцију и развој робно-берзанског тржишта;
- 3) продају тржишних података;
- 4) едукацију учесника на робно-берзанском тржишту;
- 5) друге послове, у оквиру делатности робне берзе, у складу са законом.

Комисија прописује садржину и услове за чување и објављивање евиденција и података робне берзе, као и начин извештавања.

Комисија прописује обавезе робне берзе у вези са обезбеђивањем транспарентности пре и после трнсакције.

Забрањени послови робне берзе

Члан 10.

Није дозвољено да робна берза у своје име и за свој рачун тргује тржишним материјалом.

Робна берза, запослени и чланови управе, не могу давати савете о трговању тржишним материјалом.

Предмет трговања на робној берзи не могу бити девизе, ефективни страни новац, племенити метали и електрична енергија.

Сукоб интереса

Члан 11.

Запослени на робној берзи не могу бити чланови управе и запослени у другим привредним субјектима који су чланови робне берзе.

Кадровска оспособљеност

Члан 12.

Робна берза мора да има најмање пет запослених са дозволом за обављање послова брокера коју издаје Комисија.

Минимални технички услови за рад робне берзе

Члан 13.

Робна берза је дужна да обезбеди просторије за рад робне берзе.

Робна берза је дужна да обезбеди ниво техничке опремљености који омогућава несметано функционисање трговања у складу са минималним техничким условима за рад робне берзе.

Минималне техничке услове из ст. 1. и 2. овог члана прописује Комисија.

Чланство на робној берзи

Члан 14.

Чланови робне берзе могу бити домаћа и страна правна лица и регистрована пољопривредна газдинства која испуњавају услове прописане правилима робне берзе.

Чланство се стиче закључењем уговора о чланству са робном берзом.

Чланови робне берзе тргују на спот и терминском тржишту посредством брокера запослених на робној берзи.

Чланови робне берзе могу трговати у своје име и за свој рачун.

Трговање на робној берзи, поред чланова робне берзе, могу да обављају и Република Србија и Народна банка Србије у складу са законом.

III. ТРГОВАЊЕ НА РОБНОЈ БЕРЗИ

Врсте робе и услови трговања на спот и терминском тржишту

Члан 15.

Правилима пословања робне берзе уређују се врста робе и услови трговања.

Послови робне берзе на спот тржишту

Члан 16.

Робна берза на спот тржишту обавља следеће послове:

- 1) пријем налога;
- 2) котацију налога;
- 3) упаривање налога;
- 4) обавештавање чланова;
- 5) вођење и чување евиденције закључених уговора на спот тржишту.

Податке из става 1. тачка 5) овог члана робна берза чува трајно.

Робна берза врши и послове евиденције и управљања збирним, наменским динарским и девизним рачуном робне берзе за обрачун, гарантовање извршења трговања и плаћање.

Поред послова из ст. 1. и 2. овог члана, робна берза обавља и друге послове у вези са трговањем на спот тржишту.

Послови робне берзе на терминском тржишту

Члан 17.

Берза на терминском тржишту обавља следеће послове:

- 1) пријем налога;
- 2) котацију налога;
- 3) упаривање налога;
- 4) обавештавање чланова;
- 5) вођење и чување евиденције нестандардизованих терминских уговора;

6) вођење евиденције и управљања збирним, наменским динарским и девизним рачуном робне берзе за обрачун, гарантовање извршења трговања и плаћање;

7) друге послове у вези са нестандардизованим терминским уговорима.

Члан 18.

Робна берза може својим правилима пословања одредити могућност секундарног трговања нестандардизованим терминским уговорима.

Доспећем нестандардизованог терминског уговора примењују се правила за спот трговање.

IV. ЗБИРНИ РАЧУНИ И ГАРАНТНА СРЕДСТВА

Члан 19.

Робна берза за потребе функционисања обрачуна и плаћања на спот и терминском тржишту, отвара посебан, збирни, наменски динарски и девизни рачун код пословне банке преко кога се извршавају плаћања, наплаћивања и пренос по основу трговања робом на спот и терминском тржишту.

Ако се трговање на робној берзи врши између резидената, рачун из става 1. овог члана може бити само динарски.

Робна берза управља средствима чланова робне берзе на збирном рачуну из става 1. овог члана.

Правилима робне берзе се ближе уређују трансакције из става 1. овог члана, начин исплате, ванредне процедуре у случају да није могуће обезбедити неопходна средства, као и друга питања од значаја за остваривање сврхе збирног рачуна.

Плаћања, наплаћивање и пренос у девизама по основу пословања на робној берзи врше се у складу са законом којим се уређује девизно пословање и подзаконским актима донетим на основу тог закона.

Новчана средства на збирном, наменском динарском и девизном рачуну из става 1. овог члана не улазе у имовину и у стечајну или ликвидациону масу робне берзе и банке у којој се воде и не могу бити предмет принудне наплате.

Члан 20.

Робна берза отвара посебан, збирни, наменски динарски и девизни рачун код пословне банке на који се уплаћују новчана средства у циљу гарантовања извршења берзанске трансакције по основу трговања робом на спот и терминском тржишту.

Ако се трговање на робној берзи врши између резидената, рачун из става 1. овог члана може бити само динарски.

У циљу обезбеђења извршења трговања на спот тржишту робна берза прописује обавезна гарантна средства за поједине врсте робе, које члан уплаћује пре закључења уговора на збирни рачун или положи друга гарантна средства.

У циљу обезбеђења извршења трговања на терминском тржишту робна берза мора прописати обавезна гарантна средства за поједине врсте робе, које члан уплаћује пре закључења уговора на збирни рачун из става 1. овог члана или обавезу члана робне берзе да положи друга гарантна средства.

Робна берза прописује минимални износ гарантних средстава која члан робне берзе мора да има на збирном рачуну.

Висину, начин и врсту гарантних средстава, као и начин управљања тим средствима одређује робна берза својим правилима.

Плаћања, наплаћивање и пренос у девизама по основу пословања на робној берзи врше се у складу са законом којим се уређује девизно пословање и подзаконским актима донетим на основу тог закона.

Гарантна средства из овог члана не улазе у имовину и у стечајну или ликвидациону масу робне берзе и банке у којој се воде и не могу бити предмет принудне наплате.

V. ПОВРЕДЕ ИНТЕГРИТЕТА ТРЖИШТА

Манипулација на робно-берзанском тржишту

Члан 21.

Манипулација на робно-берзанском тржишту укључује:

- 1) стварање или давање неистинитих или обмањујућих информација о понуди, тражњи, цени или количини тржишног материјала;
- 2) заједничко деловање ради одржавања цене тржишног материјала на нереалном или вештачком нивоу;
- 3) предузимање радњи и активности истицања понуде или тражње са намером да се опозову пре извршења;
- 4) ширење лажних или обмањујућих информација путем медија које су од утицаја на понуду, тражњу, количину или цену тржишног материјала, уколико су знали или морали знати да су информације неистините и да могу довести у заблуду.

Учесницима у трговању и другим лицима забрањује се вршење манипулације из става 1. овог члана.

Учесници у трговању и друга лица која учествују у манипулацијама на тржишту солидарно су одговорна за штету која настане као последица манипулација на тржишту.

Робна берза и њени чланови су дужни да на основу својих доступних података, обавесте Комисију о случајевима за које оправдано сумња да се ради о манипулацији на тржишту.

Забрана злоупотребе инсајдерским информацијама

Члан 22.

Инсајдерска информација је информација о тачно одређеним чињеницама које нису јавно објављене, а односе се директно или индиректно на тржишни материјал, а која би, да је јавно објављена, вероватно значајно утицала на цену тржишног материјала.

Забрањено је сваком лицу које поседује инсајдерске информације путем приступа информацијама до којих долази обављањем дужности на радном месту, вршењем професије или других дужности или путем кривичних дела које је извршило, као и сваком другом лицу које поседује инсајдерске информације, а зна или је требало да зна да се ради о инсајдерској информацији, да ту информацију:

1) препоручује или наводи друге особе да на основу инсајдерске информације стекну или отуђе тржишни материјал на које се та информација односи;

2) открива и чини доступним инсајдерске информације другом лицу, осим ако се информација открије и учини доступном у редовном пословању, професији или дужности;

3) употреби за учешће или да нуди другом лицу ради узимања учешћа у закључивању трансакција у вези са тржишним материјалом на које се инсајдерска информација односи.

VI. ОВЛАШЋЕЊА И НАДЛЕЖНОСТИ КОМИСИЈЕ

Послови Комисије

Члан 23.

Комисија врши надзор над спровођењем овог закона, доноси подзаконске акте за извршавање овог закона и води евиденцију робних берзи.

Комисија у решавању у управним стварима примењује одредбе закона којим се уређује општи управни поступак и доноси решења која су коначна.

Средства за обављање послова

Члан 24.

За обављање послова предвиђених овим законом средства за рад Комисије обезбеђују се из такси које се наплаћују у складу са правилником о тарифи који доноси Комисија.

Правилник о тарифи из става 1. овог члана објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије” и на интернет страници Комисије.

VII. НАДЗОР

Надзор Комисије

Члан 25.

Комисија обавља послове надзора утврђене овим законом.

Надзор из става 1. овог члана Комисија обавља:

1) праћењем, прикупљањем и провером објављених података, обавештења и извештаја које су учесници тржишта по овом закону или другим прописима дужни да достављају Комисији;

2) непосредним надзором;

3) изрицањем надзорних мера

Робна берза, чланови робне берзе, као и остала правна и физичка лица дужни су да на захтев Комисије омогуће увид и доставе тражену документацију коју Комисија сматра потребном за спровођење надзора.

Овлашћено лице Комисије може у поступку надзора:

1) прегледати опште акте, пословне књиге, изводе са рачуна и друге документе робне берзе, члана робне берзе или другог лица и сачинити копије докумената;

2) захтевати информације о појединим питањима значајним за поступак надзора.

О извршеном непосредном надзору над пословањем саставља се записник.

Ближе услове и начин спровођења надзора прописује Комисија.

Комисија, сваки њен члан и запослени податке и документацију из ст. 2. и 3. овог члана, могу да користе само у оквиру своје надлежности и дужни су да их чувају као пословну тајну.

Мере надзора

Члан 26.

Ако у поступку надзора утврди незаконитости, односно неправилности Комисија доноси решење којим налаже отклањање утврђених неправилности.

Комисија ће решењем одредити рок за извршење и достављање одговарајућих доказа. Ако лице не поступи по решењу из става 1. овог члана Комисија може изрећи нову или исту меру.

У случају утврђених незаконитости, односно неправилности Комисија може предузети и следеће мере:

- 1) изрећи опомену;
- 2) покренути поступак пред надлежним органом;
- 3) изрећи јавну опомену;
- 4) предложити надлежном органу доношење забране располагања имовином, одузимање предмета и имовинске користи, као и друге мере када је то примењиво;
- 5) повући сагласност на именовање чланова управе робне берзе;
- 6) наложити робној берзи да обустави трговање тржишним материјалом, односно укине већ донету обуставу трговања, у обиму у коме је то потребно да би се уклониле или спречиле штетне последице у трговању тржишним материјалом;
- 7) привремено забранити рад робне берзе до три месеца;
- 8) одузети дозволу за рад робној берзи;
- 9) предузети друге мере у складу са законом.

На питања надзора која нису уређена овим законом примењују се одредбе закона којим се уређује тржиште капитала.

VIII. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

1. Кривична дела

Манипулација на робно-берзанском тржишту

Члан 27.

Ко предузима манипулације на тржишту на основу којих оствари имовинску корист за себе или друго лице или нанесе штету другим лицима тако што:

- 1) закључи трансакцију или изда налоге за трговање на робној берзи којима се дају неистините или обмањујуће информације о понуди, потражњи, цени или количини тржишног материјала;

2) издавањем налога, односно закључењем трансакције лица која делују заједнички, одржавају цену тржишног материјала на нереалном или вештачком нивоу на робној берзи;

3) испоставља налоге за трговање са намером да их опозове пре закључења трансакције на робној берзи;

4) шири информације путем медија, укључујући и интернет или било којим другим путем преноси неистините вести или вести које могу изазвати заблуду о тржишним материјалима на робној берзи, ако је знало или је морало знати да су те информације неистините или да могу довести у заблуду,

казниће се казном затвора од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Ако је услед дела из става 1. овог члана дошло до знатног поремећаја на робно-берзанском тржишту учинилац ће се казнити затвором од три до осам година.

Коришћење, откривање и злоупотреба инсајдерских информација на робној берзи

Члан 28.

Ко у намери да себи или другом лицу оствари имовинску корист или нанесе штету другим лицима, употреби инсајдерску информацију на робној берзи:

1) непосредно или посредно при стицању, отуђењу и покушају стицања или отуђења за сопствени рачун или за рачун другог лица тржишног материјала на који се та информација односи;

2) за откривање и чињење доступним инсајдерске информације било ком другом лицу;

3) за препоручивање или навођење другог лица да на основу инсајдерске информације стекне или отуђи тржишни материјал на који се та информација односи, казниће се новчаном казном или казном затвора до једне године.

Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист или другим лицима нанета материјална штета у износу који прелази 1.500.000 динара, учинилац ће се казнити затвором до три године.

2. Привредни преступи

Члан 29.

Новчаном казном од 1.000.000 до 3.000.000 динара казниће се за привредни преступ правно лице:

1) ако обавља послове робне берзе супротно члану 9. овог закона;

2) ако на захтев Комисије, у остављеном року и на тражени начин, не омогући увид или не достави документацију коју Комисија сматра потребном за спровођење надзора (члан 25. став 3);

3) ако онемогући овлашћено лице Комисије да спроведе поступак надзора у складу са чланом 25. став 4. овог закона.

За радње из става 1. овог члана казниће се за привредни преступ и одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 50.000 до 200.000 динара.

Уз казну за привредни преступ из става 1. овог члана може се изрећи заштитна мера забране правном лицу да се бави пословима робне берзе у

трајању од шест месеци до три године, као и заштитна мера јавно објављивање пресуде.

Уз казну за привредни преступ из става 2. овог члана може се изрећи заштитна мера забране одговорном лицу да врши одређене дужности у трајању од шест месеци до три године, као и заштитна мера јавно објављивање пресуде.

3. Прекршаји

Члан 30.

Новчаном казном од 100.000 до 2.000.000 казниће се за прекршај робна берза, ако:

1) не достави Комисији на претходну сагласност статут, правила робне берзе и тарифник, као и измене ових аката у складу са чланом 7. став 5. овог закона;

2) за чланове управе именује лице за које није прибављена претходна сагласност Комисије у складу са чланом 8. став 4. овог закона;

3) поступа супротно забрани из члана 10. овог закона;

4) запошљава лица супротно забрани сукоба интереса из члана 11. овог закона;

5) користи средства наменског рачуна противно њиховој намени супротно одредбама чл. 19. или 20. овог закона.

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај и одговорно лице у робној берзи новчаном казном од 50.000 до 150.000 динара.

Члан 31.

Новчаном казном од 100.000 до 2.000.000 динара казниће се за прекршај правно лице ако употребљава у пословном имену ознаку „робна берза“, супротно члану 5. овог закона.

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај и одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 50.000 до 150.000 динара.

Уз казну за прекршај из ст. 1. и 2. овог члана може се изрећи заштитна мера забране правном лицу да обавља послове робне берзе у трајању од шест месеци до две године.

Члан 32.

Новчаном казном од 50.000 до 200.000 динара казниће се за прекршај предузетник:

1) ако обавља послове робне берзе супротно члану 9. овог закона;

2) ако на захтев Комисије, у остављеном року и на тражени начин, не омогући увид или не достави документацију коју Комисија сматра потребном за спровођење надзора (члан 25. став 3);

3) ако онемогући овлашћено лице Комисије да спроведе поступак надзора у складу са чланом 25. став 4. овог закона.

Члан 33.

Новчаном казном од 20.000 до 150.000 динара казниће се за прекршај физичко лице:

1) ако на захтев Комисије, у остављеном року и на тражени начин, не омогући увид или не достави документацију коју Комисија сматра потребном за спровођење надзора (члан 25. став 3);

2) ако онемогући овлашћено лице Комисије да спроведе поступак надзора у складу са чланом 25. став 4. овог закона.

IX. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 34.

Комисија ће ускладити своје пословање и статут и донети подзаконска акта потребна за примену овог закона, у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 35.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”, а примењује се по истеку девет месеци од дана ступања на снагу.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у члану 97. став 1. тачка 6. Устава Републике Србије, према коме Република Србија уређује и обезбеђује јединствено тржиште; правни положај привредних субјеката; систем обављања појединих привредних и других делатности; робне резерве; монетарни, банкарски, девизни и царински систем; економске односе са иностранством; систем кредитних односа са иностранством; порески систем.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Постојање уређеног робно-берзанског тржишта, индикатор је сигурности и конкурентности одређене привреде, као и елиминисања нетржишних ризика у пословању.

Формирање робне берзе има бројне погодности, попут олакшавања закључивања трговинских послова, формирања тржишних цена, њихово временско и просторно уравнотежење, затим пружање веће правне сигурности, подстицања привредног развоја, образовања и обавештавања учесника тржишта о привредним збивањима.

Успостављање савремене робне берзе и развој спот и терминске берзанске трговине доприноси изградњи тржишно оријентисане привреде, а на првом месту сектора пољопривредних производа. Овим законом се успостављају потребни правни и институционални оквири за развој трговања терминским уговорима, те пружа основа за увођење механизма којима се елиминишу највећи ризици пословања у Републици Србији.

Доношење овог закона је вишеструко корисно и за јавни сектор. Омогућава се организација система подршке пољопривреди посредством тржишних механизма интервенције, а очекивани ефекти укључују ефикасније управљање робним резервама, као и унапређење политике развоја пољопривреде и агробизниса.

У Републици Србији тренутно не постоји адекватан правни оквир за развој робних берзи, па би прецизно регулисање области терминског и спот берзанског пословања кроз свеобухватан закон о робним берзама, као и јасно дефинисање мера за спровођење закона, допринело смањивању тренутне изложености привреде ризицима, нарочито малих и средњих предузећа и пољопривредника. На тај начин ће привреда бити у могућности да користи деривате као један од инструмената управљања ризицима, нарочито у домену управљања ризиком цене пољопривредних производа.

Досадашња искуства, анализа постојећег законодавног оквира за развој тржишта робе и инструмената за управљање ризицима, указали су на потребу за доношењем посебног закона о робним берзама.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНИХ РЕШЕЊА

Први део - УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Чл. 1. до 3. одређују се предмет и циљ закона, сходну примену других релевантних прописа и значење појединих појмова у смислу овог закона. Обзиром да је реч о закону којим се утврђује институционални оквир и по први пут нормира делатности робне берзе целисходно је да се прецизно дефинишу одређени појмови неопходни за правилно разумевање и ефикасну примену закона. Приликом дефинисања водило се рачуна о постојећим законским решењима, посебно одредбама закона које регулише тржиште капитала, јер је реч о ускоповезаним областима. Уводи се категорија тржишни материјал (члан 2. став 1. тачка 3) као збирног појма за све предмете трговања на робној берзи.

Други део - ОСНИВАЊЕ, ОРГАНИЗОВАЊЕ И ПОСЛОВАЊЕ РОБНЕ БЕРЗЕ

Чл. 4. до 14. одређен је начин оснивања робне берзе. Критеријум раздвајања је рок извршења уговорне обавезе, односно испоруке робе која је предмет трговања. Реч је о изузетно погодном механизму који доприноси већем промету и сигурнијем пословању. У погледу правног облика организовања робне берзе, узимајући у обзир постојеће правне форме привредних друштава предвиђене Законом о привредним друштвима („Службени гласник РС”, бр. 36/11 и 99/11, 83/14 – др. закон и 5/15), неопходно је да робна берза буде основана као акционарско друштво, имајући у виду потребни основни капитал и изложеност ризику, прописану одговорност и систем управљања и одлучивања. Такође, законом је прецизирано да свако лице може бити акционар. Робна берза је дужна због специфичности и значаја послова које обавља да у свом пословном имену на несумњив начин истакне то својство.

Предвиђен је минимални капитал на основу процене изложености ризику и обиму пословања, као и обавеза робне берзе да константно одржава прописано ниво капитала.

У члану 7. са циљем заштите учесника у трговању на робној берзи, предвиђена је законска обавеза доношења тарифника и правила, на које претходну сагласност даје Комисија за хартије од вредности.

Чл. 9. и 10. се односе на делатност робне берзе. Прецизирани су општи услови и основни послови робне берзе, који се пре свега манифестују у стварању услова за ефикасно и транспарентно обављање трговине и извршења преузетих обавеза. Продаја тржишних података у смислу овог закона представља продају информација заинтересованим лицима (физичким, правним и државним институцијама), које се односе на трговање (потврде о реализованим ценама, количинама, статистичким подацима) уз финансијску надокнаду која ће бити прописана Тарифником берзе. Законско регулисање трговине стандардизованим финансијским инструментима је обрађено Законом о тржишту капитала, док ће нове измене и допуне ЗТК у потпуности регулисати ову област, што је у складу са ЕУ регулативом.

Овим законом није предвиђена могућност трговине електричном енергијом јер је она уређена посебном регулативом, односно Законом о енергетици. Такође, трговина племенитим металима је регулисана Законом о контроли промета од драгоцених метала.

У чл. 11. до 13. уређује се сукоб интереса, кадровска оспособљеност и техничка опремљеност. У погледу кадровске оспособљености робне берзе овај закон прописује да су дозволу за обављање послова пружања инвестиционих услуга дужна да имају најмање пет запослених лица.

Трећи део - ТРГОВАЊЕ НА РОБНОЈ БЕРЗИ

Чл. 15. до 18. уређују се правила трговања на робној берзи, односно на спот и терминском тржишту. Уређују се послови које обавља робна берза на спот и терминском тржишту.

Четврти део - ЗБИРНИ РАЧУНИ И ГАРАНТНА СРЕДСТВА

Чл. 19. и 20. Уређују се начин обрачуна и плаћања тако што се предвиђа обавеза отварања збирних наменских динарских и девизних рачуна за трговање на робној берзи. У циљу обезбеђења извршења трговања робна берза може прописати обавезна гарантна средства за поједине врсте робе.

Пети део - ПОВРЕДЕ ИНТЕГРИТЕТА ТРЖИШТА

Чл. 21. и 22. садрже одредбе о повредама интегритета тржишта, односно забранама злоупотреба на тржишту. Предвиђене су забране различитих облика радњи које учесници берзанске трговине преузимају у намери промене текуће цене тржишних материјала укључених у листинг противно деловању тржишних закона, како би себи или другима прибавили имовинску корист.

Овакво недозвољено понашање актера на робној берзи наноси штету другим учесницима у трговању, самој робној берзи, а зависно од утицаја и значаја робне берзе у укупном привредном промету и другим привредним субјекте ван берзанског тржишта.

Шести део - ОВЛАШЋЕЊА И НАДЛЕЖНОСТИ КОМИСИЈЕ

Чл. 23. и 24. односе се на послове које обавља Комисија и начин финансирања истих. Комисија послове обавља, као поверене.

Седми део - НАДЗОР

Чл. 25. и 26. односе се на надзор над применом овог закона, која је поверена Комисији за хартије од вредности, као регулаторном телу у односу на организована тржишта капитала и ефеката, и која ће у складу са планом надзора на основу процене ризика на робно-берзанском тржишту вршити надзор у складу са овим законом и законом којим се уређује тржиште капитала.

Надзор подразумева непосредну контролу, пре свега пословања и активности које представљају највећи системски ризик у смислу обима и врсте трансакција у оквиру послова својствених за робну берзу.

Осми део - КАЗНЕ ОДРЕДБЕ

У чл. 27. до 33. предвиђена су кривична дела манипулација на робно берзанском тржишту и коришћење, откривање и препоручивање инсајдерске информације које могу у великој мери утицати на стабилност тржишта, те су потенцијалне штете за учеснике такве да оправдавају прописану казну затвора, прописан је привредни преступ и прекршајна казна.

Девети део - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 34. садржи прелазне и завршне одредбе, којим је предвиђен рок од шест месеци за ускађивање аката пословања Комисије.

Чланом 35. предвиђено је ступање на снагу и почетак примене овог закона, као и његово објављивање у „Службеном гласнику Републике Србије”.

IV. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ПОТРЕБНА
ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити средства у буџету Републике Србије.

АНАЛИЗА ЕФЕКТА ПРОПИСА

1. Који проблеми се решавају прописом?

Основни повод за нормативну активност представља чињеница да у Републици Србији не постоји целовит правни оквир који омогућава робно-берзанско трговање. У складу са Законом о привредним друштвима („Сл. гласник РС“ бр. 36/11, 99/11 и 83/2014 - др. закон) могуће је основати робну берзу која организује спот трговање у било ком правном облику, при чему не постоје никаква ограничења нити посебан надзор над радом робне берзе и њеним учесницима, што значајно повећава ризик трговања и неспојиво је са основном идејом берзанске трговине. Закон о тржишту капитала („Сл. гласник РС“ бр. "Sl. glasnik RS", br. 31/2011, 112/2015 i 108/2016) препознаје робне и финансијске деривате као тржишни материјал, али не омогућава развој институционалног оквира, а самим тим ни трговања, што има за директну последицу непостојање тржишта промтних, нестандартизованих и стандардизованих терминских уговора. Усвајањем закона којим се регулише целокупна материја робних берзи омогућило би се превазилажење бројних уочених препрека за развој тржишта робе, привредних субјеката и привреде у целини.

Највећи проблем представља непостојање могућности заштите од ризика коришћењем савремених тржишних механизма и инструмента – за разлику од привреда развијених земаља, као и привреда земаља са високим стопама раста, домаћа привреда нема тржишне инструменте које може да користи у управљању ризицима. Велика предузећа за одређене врсте ризика користе стране берзе (попут берзи у Будимпешти и Чикагу), док мала и средња предузећа и пољопривредна газдинства немају те могућности. Постојећи законодавни оквир не омогућава малим и средњим предузећима и пољопривредницима да користе савремене тржишне механизме и инструменте, чиме их ставља у неповољан положај и додатно излаже ризицима. Непостојање адекватног правног оквира, те последично ни институционалног оквира, онемогућава домаћа МСПП да буду конкурентна у односу на инострана МСПП.

Велики недостатак је и непостојање тржишних показатеља који доприносе ефикасном пословном планирању и развоју, те спровођењу ефикасних политика и мера владе Србије – непостојање развијеног тржишта инструмената за управљање ризицима, попут форвард уговора, ускраћује привреду за информације о очекиваној будућој цени одређене робе. Сходно томе, пословно планирање је додатно отежано и подлеже већој вероватноћи значајних грешака. Приликом анализе мера и креирања политика развоја пољопривреде и агробизниса, Влада Србије не располаже адекватним подацима који у развијеним економијама долазе са робних берзи. Истовремено, недостатак података негативно утиче на мерење ефеката политика и мера које Влада спроводи.

Претходно наведени проблеми резултирају чињеницом да су домаћа привреда и пољопривредници мање конкурентни у односу на стране МСПП којима је омогућено боље пословно планирање, хеџирање ризика цена сировина. Нижи степен конкурентности домаће привреде у односу на страну проузрокује ненадокнадиву штету.

Слабост нашег система су и недовољно развијени механизми трговања робом, тако да досадашњи начин трговине који примењује Продуктна берза не омогућава контролу процеса трговања и заштиту учесника у берзанској трансакцији.

Директна последица недостатка адекватног законског оквира јесте баријера страним инвеститорима и домаћим физичким лицима да улажу на

организованом робно-берзанском тржишту – пословни модел трговине који примењује Продуктна берза препознаје искључиво домаћа правна лица као учеснике у трговању. Законом се постиже боља подршка извозу, узимајући у обзир да извоз житарица доминира у структури укупног извоза Републике Србије, јасно је зашто је подршка овом сегменту посебно значајна. У трговини пољопривредним производа Србија бележи суфицит од око 1,6 милијарди америчких долара (2016. године), док извоз пољопривредних производа чини око 11,91% укупног извоза. Извозницима ће бити пружена могућност да унапред знају и могу да уговоре цену робе (житарица, индустријског биља, минералног ђубрива, итд.). То ће им омогућити да прецизно планирају пословање и да се заштите од ризика на исти начин као и њихови инострани конкуренти.

Дакле, доношењем закона се омогућава успостављање савремене робне берзе, развој спот и терминске берзанске трговине, као и изградња тржишно оријентисаног агросектора и привреде. Успостављање потребног правног и институционалног оквира за развој трговања изведеним финансијским инструментима пружа основу за увођење пољопривредних-деривата којима се смањују највећи ризици пословања у Републици Србији.

2. Који циљеви треба да се постигну доношењем новог закона?

У савременим привредама постојање развијеног тржишта робе и инструмената за управљање ризицима омогућава развој предузећа и пољопривреде, те последично и развој у целини. Поред своје основне функције које робна берза традиционално има (сусретање понуде и тржње и формирање цене робе), савремена робна берза преузима додатне функције: трансфер ризика промене цене, смањење ризика неиспуњења уговора, предвиђање цена основне активе, подизање нивоа транспарентности и информисаности учесника на тржити, као и подизање нивоа стандардизације квалитета када је у питању пољопривредна роба. Савремена робна берза даје могућност произвођачима да у тренутку док још увек траје процес производње унапред сазнају, и додатно, ако желе, уговоре/осигурају цену својих финалних производа, односно сировина.

Основни циљ доношења закона јесте успостављање савремене робне берзе, као организатора правичног, транспарентног и ефикасног тржишта нестандардизованог и стандардизованог тржишног материјала.

Конкретни циљеви који ће се доношењем закона постићи су:

а) Успостављање институционалног оквира за робне берзе

Закон о робним берзама јасно дефинише институционални оквир у домену робне берзе, као и надзора над институцијама, тржиштем и тржишним учесницима.

Кроз дефинисање јасних услова за оснивање, организацију и функционисање робне берзе (попут дефинисање нивоа основног капитала, давање одобрења, кадровске, организационе и техничке оспособљености, итд.) закон омогућава виши степен сигурности трговања. Ради заштите интегритета тржишта, Законом о робним берзама је предвиђено да робна берза може обављати посао стандардизације и креирања нестандардиованих и стандардизованих тржишних материјала, израде и вођења листинга, повезивања или олакшавања повезивања различитих интереса трећих лица за куповином и продајом стандардизованих тржишних материјала, обрачуна и плаћања трансакција, чувања и обелодањивања информација о тражњи, понуди и тржишним ценама, као и друге послове у складу са својим статутом, правилима и другим општим актима.

Закон о робним берзама јасно дефинише надзор над институцијама, тржиштем и тржишним учесницима. Комисија за хартије од вредности даје

претходну сагласност на акте робне берзе, на избор, односно именовање директора, односно чланова надзорног одбора робне берзе, и друго. Наведени надзор утицаће на заштиту учесника на тржишту и јавности од манипулација, као и на креирање отвореног, конкурентног и ефикасног тржишта.

Значајан сегмент сигурности јесте успостављање система обрачуна и плаћања, којим се систем гаранција у извршењу преузетих обавеза по закљученим берзанским пословима подиже на значајно виши ниво. Повећање сигурности уговорних страна и транспарентности трговања кроз берзанско трговање утицаће на повећање инвестиција, како домаћих тако и страних.

б) Успостављање регулисаног промптног робно-берзанског тржишта

Унапређење промптног тржишта робе ће обезбедити ликвидно, сигурно и равноправно трговање робама и дефинисати тржишну и јавно доступну дневну цену берзанске робе. Одређене врсте ризика берзанског пословања, као што су сигурност извршења берзанске трансакције и сигурност извршења преузетих обавеза, ће бити укинуте или значајно смањене. Постојање законске регулативе и надзора тржишта од стране Комисије за хартије од вредности ће значајно утицати на ауторитет и интегритет промптне берзанске трговине и тиме допринети отварању нових могућности у развоју тржишта. Успешна промптна трговина пољопривредним производима отвара могућност успостављања тржишта других стандардизованих роба и ствара основе за успостављање терминског тржишта стандардизованих пољопривредних производа.

Уређена и регулисана промптна трговина пољопривредних производа ће изградити успешан тржишни механизам који се са лакоћом може применити на друге врсте робе која је погодна за берзанску трговину, а за коју буде постојао интерес тржишта.

в) Успостављање регулисаног терминског берзанског тржишта

Закон о робним берзама јасно дефинише институционални оквир и надзор над тржиштем нестандардизованих терминских уговора.

На овај начин у Републици Србији биће могуће у пракси успоставити берзанско трговање нестандардизованим терминским уговорима, чиме ће се за МСПП омогућити коришћење тржишних инструмената управљања ризицима. Већ помињани сектор пољопривреде и прехранбене индустрије ће тиме бити у могућности да парира иностраним конкурентима. Пословању извозно оријентисаних фирми значајно ће помоћи могућност заштите од ризика промене девизног курса кроз употребу нестандардизованих терминских уговора.

3. Да ли су размотрене друге опције за решавање проблема?

У току фазе идентификације проблема и утврђивања потенцијалних решења, размотрено је неколико алтернативних могућности:

а) *status quo* опција, у ком случају би било онемогућено увођење берзанских инструмената за управљање ризицима;

б) доношење закона о изменама и допунама постојећих закона;

в) доношење новог закона који би на свеобухватан начин уредио област робних берзи.

а) *Status quo* је одбачен због бројних нејасноћа и недоречености које садашњи регулаторни оквир садржи, а које су јасно детектоване у пракси. Чињеница је да *status quo* не омогућава даљи развој робних берзи и терминских инструмената, а који су битни нарочито за МСПП и извознике.

Закон о берзама, берзанском пословању и берзанским посредницима из 1994. године, поред одредаба о финансијској берзи, садржао је и одредбе о

робној берзи. Међутим, почев од Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената из 2003. године, закони Републике Србије који регулишу финансијска тржишта, не уређују услове за оснивање, функционисање, статус и надзор над робним берзама. Прекидом правног континуитета створена је правна празнина у овој области. Најпре, не постоји регулаторно тело које издаје дозволе за рад и контролише робну берзу и њене чланове. Такође, недостају заштитни механизми који гарантују исплату продавца, односно испоруку робе купцу. Учесници у овим пословима препуштени су редовној судској процедури, што успорава решавање спорних ситуација и носи друге повећане трошкове.

Стоји чињеница да ЗТК не предвиђа или на непотпун, односно неодговарајући начин, уређује извесна питања која су неопходна за успешно трговање нестандардизованим тржишним материјалима (терминским уговорима). Да би се успоставила ефикасна трговина потребно је другачије уредити следећа питања:

- а) креирање нестандардизованих терминских уговора од стране берзе,
- б) утврђивање листинга,
- в) прописивање обрачуна и плаћања
- г) прописивање система маргина
- д) третман инсајдерских информација и спречавање злоупотреба на тржишту

Доношење закона о изменама и допунама постојећих закона је као опција посебно разматран од стране радне групе. Детаљно је размотрена опција измене и допуне Закона о тржишту капитала, као и опција да се на изменама овог закона ради паралелно са радом на Закону о робним берзама. За разлику од примера из праксе када није било вођено довољно рачуна о усклађености закона који уређују повезану материју, у случају израде Закона о робним берзама од почетка је обезбеђена координација између надлежних министарстава – представници Министарства финансија, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, као и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде су чланови радне групе.

Опција доношење закона о изменама и допунама постојећег ЗТК није прихваћена пре свега јер се Законом о тржишту капитала не може регулисати промптна трговина робом и нестандардизованим терминским уговорима. Усвајање измена и допуна ЗТК које се односе на организовано терминско тржиште робе и наведене инструменте, подразумевало би унапређење постојећег решења али и одвајање регулисања тржишта хартија од вредности и терминских тржишта услед њихових специфичности. Закон би морао да дефинише другачије услове, на пример у погледу потребног капитала за оне организаторе који би се бавили организацијом само једног од наведених тржишта. Такође, додатно би се морала предвидети могућност успостављања обрачуна и плаћања у оквиру организатора терминског тржишта и разрадити елементи неопходни за његово успешно функционисање (нпр. чланство, маргински рачуни и сл.). Изменама ЗТК би се јасно морале раздвојити наведене области робне у односу на берзу хартија од вредности. Коначно, и друга горе наведена питања морала би бити уређена на начин који би обезбеђивао несметано функционисање терминског тржишта. Овај модел би више био на линији очувања „јединства“ система, али би онемогућио развој робног тржишта.

Усвајање Закона о робним берзама (ЗРБ), као *lex specialis* у односу на Закон о тржишту капитала прихваћено је као најцелисходније. Њиме се јасно и лако применљиво уведе елементи неопходни за функционисање како спот, тако и нестандардизованог терминског тржишта.

4. Зашто је доношење закона најбоље решење датог проблема?

Доношењем Закона о робним берзама на целовит начин се решавају проблеми уочени у пракси, намеће се већа транспарентност и сигурност тржишта, као и омогућава једноставно коришћење терминских уговора од стране МСПП.

Доношењем посебног Закона о робним берзама могуће је јасно дефинисати права и обавезе свих учесника у трговању на начин који ће допринети повећању правне сигурности, уз истовремено стварање услова за даљи развој промтног и терминског тржишта. За дефинисање појединих одредаба коришћена су искуства и примери добре регулаторне праксе других земаља. Истовремено, у Закон је могуће инкорпорирати постојећу праксу и разрешити проблеме који су се дефинисали у свакодневном трговању робом.

Постојање Закона о робним берзама представља већи ауторитет пред судовима и административним телима од постојећих уговора, на коме почива тренутно пословање Продуктне берзе Нови Сад. Овај закон унапређује аспекте ових односа у погледу транспарентности, ефикасности, сигурности и целовитог институционалног оквира. На тај начин се избегавају грешке и нејасноће у тумачењу уговора и трансакција одредбе Закона о робним берзама имају позитиван ефекат на сва домаћа и страна привредна друштва, предузетнике, пољопривреднике, физичка лица, органе јавне власти, уопште од стране судова, Народне банке Србије и пореских органа.

5. На кога ће и како ће највероватније утицати решења у закону?

Имајући у виду да ће се Законом о робним берзама јасно регулисати сва питања од значаја за тржишно управљање ризицима употребом берзанских инструмената могу се издвојити следеће групе субјеката на које ће непосредно или посредно позитивно утицати прописана решења:

- а) привредна друштва, нарочито мала и средња предузећа и предузетници;
- б) пољопривредници;
- в) финансијске институције и посредници;
- г) постојеће и будуће робне берзе;
- д) државни органи Републике Србије;
- ђ) низ других заинтересованих лица.

а) Ефекат на привредна друштва

Када је у питању трговање робом, пре свега пољопривредним берзанским производима, Закон ће унапредити систем гаранција у трговању, што је нарочито битно за унапређење положаја малих и средњих предузећа. Закон уводи обрачун и плаћање (посебно одељење у оквиру орагнизационе структуре робне берзе) и

Обрачун и плаћање - утиче на смањење ризика тако што купац и продавац достављају гарантна средсва као средство обезбеђења извршења посла. по основу трансакција, представљајући ефикасну заштиту ризика неизвршења обавезе испоруке робе у одговарајућој количини и одговарајућег квалитета, као и ризика наплате испоручене робе.

Статистика берзанског трговања на Продуктној берзи показује да се око 1% укупне динарске вредности закључених берзанских послова на тржишту робе не реализује, услед настанка објективних околности. На ванберзанском тржишту овај проценат је много већи, уз висок ризик преварних радњи. Такви случајеви за собом повлаче трошкове транспорта робе и изгубљене добити због потенцијалне промене цене тржишног материјала, које трпи купац коме роба није испоручена.

Мала и средња предузећа и предузетници ће доношењем Закона о робним берзама бити у могућности да користе тржишне инструменте управљања ризицима. Постојање нестандардизованих терминских уговора обезбеђује корисницима, пре свега предузећима која се суочавају са проблемом високих ризика у пословању (ризик каматне стопе, ризик промене валутног курса, ризик промене цене сировина, итд.) да њима адекватно управљају.

б) Ефекат на пољопривредне произвођаче

Развијена робна берза нарочито погодује пољопривредним произвођачима и агробизнису чији су профити веома изложени ризику промене цене пољопривредних производа Република.

Позитивни ефекти Закона посебно су истакнути на тржишту робе и то за индивидуалне пољопривредне произвођаче којима се омогућава учешће у организованој робно-берзанској трговини, што до сада није био случај у пракси трговања на „Продуктној берзи“ у Новом Саду. У прилог тврдњи иде и анализа разлика у цени који би ова група учесника у робно-берзанској трговини остварила продајом сопствених пољопривредних производа директно преко робне берзе, уместо традиционалном продајом откупљивачима, закупцима и слично.

Табела - Упоредна анализа пондерисаних откупних цена пшенице и кукуруза, по подацим РЗС и Продуктне Берзе Нови Сад (без ПДВ) у периоду 2013.-2017.

	ПШЕНИЦА				
	2013	2014	2015	2016	2017
Цене РЗС	17,55	17,86	17,57	15,06	16,77
Цене са Продуктне берзе	19,89	19,83	18,83	16,46	17,73
Процентуални однос у корист цена на "Продуктној берзи" (у %)	11,76%	9,93%	6,69%	8,51%	5,41%

	КУКУРУЗ				
	2013	2014	2015	2016	2017
Цене РЗС	16,03	14,1	15,18	15,14	16,19
Цене са Продуктне берзе	16,63	15,43	16,08	16,95	16,82
Процентуални однос у корист цена на "Продуктној берзи" (у %)	3,61%	8,62%	5,60%	10,68%	3,75%

	СОЈА				
	2013	2014	2015	2016	2017
Цене РЗС	43,64	37,91	38,31	37,64	45,02
Цене са Продуктне берзе	49,93	46,53	40,36	40,64	49,35
Процентуални однос у корист цена на "Продуктној берзи" (у %)	12,60%	18,53%	5,08%	7,38%	8,77%

Треба узети у обзир чињеницу да је просечно 80% сетвених површина у власништву индивидуалних произвођача. Анализа која следи указује на додатну добит коју бу пољопривредни произвђачи остварили продајом својих поризвода преко робне берзе.

Табела - Додатна добит индивидуалних пољопривредних произвођача у случају продаје производа преко робне берзе.

Година	Производња у тонама			Разлика у цени у дин/кг (цена на ПБ - откупна цена)			Профит (у 000 динара)		
	Пшеница	Кукуруз	Соја	Пшеница	Кукуруз	Соја	Пшеница	Кукуруз	Соја
2013	2.690.266	5.864.419	385.214	2,34	0,6	6,29	6.295.222	3.518.651	2.184.598
2014	2.387.202	7.951.583	545.898	1,97	1,33	8,62	4.702.788	10.575.605	4.038.352
2015	2.428.203	5.454.841	454.431	1,26	0,9	2,05	3.059.536	4.909.357	2.531.573
2016	2.884.537	7.376.738	576.446	1,4	1,81	3	4.038.352	13.351.896	2.184.598
2017	2.275.623	4.018.370	461.272	0,96	0,63	4,33	2.184.598	2.531.573	2.184.598
Укупно:							20.280.496	34.887.083	11.843.817
Просечно годишње:							4.056.099	6.977.417	2.368.763
Трошкови берзанске продаје 0,6% (0,5% + ПДВ):							24.337	41.864	14.167
Нето годишњи профит индивидуалног сектора:							4.031.763	6.935.552	2.354.646

Нето годишњи профит (позитивну разлику у цени) на тржишту пшенице (4,03 милијарде динара), кукуруза (близу 7 милијарди динара) и соје (2,34 милијарди динара), може се на основу података о пожњевеним површинама под овим културама у власништву пољопривредних произвођача у последњих пет година, исказати и по хектару.

	Пшеница	Кукуруз	Соја
	пожњевена површина, ха / број родних стабала, хиљ. / број родних чокота, мил.	пожњевена површина, ха / број родних стабала, хиљ. / број родних чокота, мил.	пожњевена површина, ха / број родних стабала, хиљ. / број родних чокота, мил.
биљна производња			
2013	631.640	980.334	159.724
2014	604.748	1.057.877	154.249
2015	589.922	1.010.227	184.841
2016	595.118	1.010.097	182.362
2017	556.115	1.002.319	201.712
Пожњевено у хектарима у индивидуалном сектору			
2013	505.312	784.267	127.779
2014	483.798	846.302	123.399
2015	471.938	808.182	147.873
2016	476.094	808.078	145.890
2017	444.892	801.855	161.370
Укупно:	2.382.034	4.048.683	706.310
Просечно годишње:	476.407	809.737	141.262
	нето профит (у 000 динара)	пожњевено хектара у индивидуалном сектору	нето профит по хектару у динарима
Пшеница	4.031.763	476.407	8.460,00
Кукуруз	6.935.552	809.737	8.570,00
Соја	2.343.229	141.262	16.590,00

Извор података: Републички завод за статистику

Анализа јасно показује да би индивидуални пољопривредни произвођачи продајом пшенице и кукуруза, као најзаступљенијих и најважнијих ратарских култура, преко робне берзе по берзанским ценама, уместо преко традиционалних трговинских и нетрговинских канала по откупним ценама, остваривали додатну добит који на тржишту кукуруза и пшенице износи близу 8.500,00 дин/ха, а на тржишту соје чак преко 16.000 дин/ха.

Напомена: одступање од процењене додатне зараде по хектару обрадивог земљишта на коме се гаји пшеница, у односу на процењену додатну зараду по хектару обрадивог земљишта на коме се гаји кукуруз, је логично, када се узме у обзир чињеница да пољопривредни произвођач може, за разлику од пшенице коју мора одмах (након жетве) предати (продати) условном складишту или трговцу, кукуруз чувати у свом амбару до пролећа, када постиже и бољу продајну цену истог.

в) Ефекти на финансијске институције и посреднике

Финансијске институције и финансијски посредници ће имати позитивне ефекте због повећања обима пословања и због могућности управљања ризиком пословања.

Непосредна корист за финансијске институције је могућност управљања различитим врстама ризика, којима су изложени у редовном пословању, као и могућност стварања нових финансијских производа.

г) Ефекти на постојеће и будуће робне берзе

Премда је у последњој деценији трговање пољопривредним производима на Продуктној берзи доживело стагнацију односно пад, постојећи начин рада је дугорочно неодржив. У укупном трговању промет на промптном тржишту износи 95%. Истовремено постоји велико интересовање за законским реглisaњем промптног и терминског тржишта који ће обезбедити сигурно и транспарентно тржиште. Постојећи правни и институционални оквир није омогућио развој терминских уговора на робу.

Доношење новог закона, којим се на јединствен начин регулише област робних берзи, позитивно утиче на постојеће и нове робне берзе јер се њиме отклањају проблеми који су се појавили у пракси, регулишу се правне празнине и избегавају разна непотребна тумачења из ове области.

Доношење законске регулативе ће створити предуслов за развој домаћег берзанског тржишта, а који ће имати позитивне ефекте и на стварање регионалног центра за трговање робом.

д) Ефекти на државу и органе Републике Србије

Институционалном подршком путем доношења законског решења о берзанском робном трговању држава ствара могућност за сигурније (извесније) услове пословања у савременој пољопривреди. Она на тај начин може да организује систем подршке пољопривреди користећи тржишни механизам интервенције кроз циљне и заштитне цене, као и да отклони све примедбе произвођача који нису задовољни ценом пољопривредног производа у било ком тренутку производног циклуса, а посебно у периоду бербе/жетве.

Стратегијом Србија 2020 предвиђена је изградња система тржишно оријентисане, конкурентне пољопривреде која ће бити један од значајних ослонаца извозног потенцијала наше земље. Како би пољопривредници били конкурентни, и држава треба да буде конкурентна. Она треба да институционално уреди правила тржишног понашања и да тако да јасне сигнале доносиоцима одлука у агропривреди у ком правцу могу да се развијају. Инфантилни сектор који зависи од субвенција не може дугорочно бити конкурентан. То се једнако односи и на пољопривредни сектор, а имајући у виду пре свега тенденцију развоја политике европске подршке агросектору у контексту ширења тржишта. То не значи истовремено да држава не треба да помаже сектор пољопривреде, већ супротно, да то треба да чини свим силама поштујући модел тзв. конкурентне државе. Конкурентна држава, као наследница државе благостања, треба да управо ствара институционални оквир за тржишно доношење одлука и да гради тржишни систем информисања пољопривредника за пословно одлучивање. Овакав систем треба да допринесе стабилности тржишта и подизању стандарда становништва.

У остваривању стратешких интереса, конкурентна држава истовремено себе ставља у исту равн са свим учесницима на тржишту, тј. понаша се по истим правилима. Стога робна берза јасно даје могућност стварања стратешке сигурности за пољопривредне произвођаче, дугорочне стабилности за прерађиваче и трговце, као и могућност повлачења механизма тржишних интервенција у случају поремећаја који су услед специфичности сектора на тржишту пољопривредно-прехранбених производа готово неминовност. У том

смислу, сагледавање искустава у функционисању савремених робних берзи би било од користи за даље конципирање новог законског решења.

6. Какве трошкове ће примена закона створити грађанима и привреди (нарочито малим и средњим предузећима)?

Доношење новог закона неће наметнути нове трошкове привреди, већ ће створити могућност да се они смање, с обзиром на нове могућности за управљање ризиком пословања.

7. Да ли су позитивне последице доношења закона такве да оправдавају трошкове које ће он створити?

Поред тога што ће доношењем овог закона бити могуће смањење трошкова, предузећа повећавају ефикасност, а тиме и конкурентност. Додатни трошкови након доношења закона се могу јавити због нових надлежности Комисије за хартије од вредности.

8. Да ли закон стимулише појаву нових привредних субјеката на тржишту и тржишну конкуренцију?

Омогућавање развоја механизма и инструмента за управљање ризицима омогућава боље пословно планирање и већи степен информисаности предузећа, што последично утиче на повећање њихове конкурентности. Додатни развој механизма трговања робом, који са собом носи и виши степен сигурности, омогућава подршку развоју и оснивању нових привредних субјеката и регистрованих пољопривредних газдинстава.

Закон истовремено омогућава и конкуренцију међу постојећим берзама, као и оснивање нових робних берзи чиме се повећава конкуренција и на самом финансијском тржишту.

Стога се може рећи да Закон стимулише појаву нових привредних субјеката на тржишту као и да поспешује конкуренцију.

9. Да ли су заинтересоване стране имале прилику да изнесу своје ставове о закону?

Иницијатива за израду Закона о робним берзама потекла је од већег броја привредних субјеката, најчешће из сектора пољопривреде, прехранбене индустрије и извозника. У току израде Нацрта закона, пре почетка завичне јавне расправа, текст Радне верзије Закона о робним берзама био је доступан на интернет страници Министарства.

10. Које ће мере током примене закона бити спроведене да би се остварили разлози доношења закона?

С обзиром да је примена закона условљена доношењем аката робне берзе, претпоставка за његову примену јесте доношење тих аката до момента почетка примене Закона о робним берзама. За процес израде подзаконских аката већ је обезбеђена подршка међународних и домаћих експерата.

ИЗЈАВА О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

1. Овлашћени предлагач прописа: Влада

Обрађивач: Министарство трговине, туризма и телекомуникација

2. Назив прописа

Предлог закона о робним берзама
Draft Law on commodity exchanges

3. Усклађеност прописа са одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Споразум):

а) Одредба Споразума која се односе на нормативну саржину прописа

/

б) Прелазни рок за усклађивање законодавства према одредбама Споразума

/

в) Оцена испуњености обавезе које произлазе из наведене одредбе Споразума

/

г) Разлози за делимично испуњавање, односно неиспуњавање обавеза које произлазе из наведене одредбе Споразума

/

д) Веза са Националним програмом за интеграцију Републике Србије у Европску унију

/

4. Усклађеност прописа са прописима Европске уније

а) Навођење примарних извора права ЕУ и усклађеност са њима

/

б) Навођење секундарних извора права ЕУ и усклађеност са њима

/

в) Навођење осталих извора права ЕУ и усклађеност са њима

/

г) Разлози за делимичну усклађеност, односно неусклађеност

/

д) Рок у којем је предвиђено постизање потпуне усклађености прописа са прописима Европске уније

/

5. Уколико не постоје одговарајуће надлежности Европске уније у материји коју регулише пропис, и/или не постоје одговарајући секундарни извори права Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност, потребно је образложити ту чињеницу. У овом случају, није потребно попуњавати Табелу усклађености прописа. Табелу усклађености

није потребно попуњавати и уколико се домаћим прописом не врши пренос одредби секундарног извора права Европске уније већ се искључиво врши примена или спровођење неког захтева који произилази из одредбе секундарног извора права (нпр. Предлогом одлуке о изради стратешке процене утицаја биће спроведена обавеза из члана 4. Директиве 2001/42/ЕЗ, али се не врши и пренос те одредбе директиве).

Не постоји обавеза усклађивања, јер предложени пропис није предмет регулисања у прописима ЕУ.

6. Да ли су претходно наведени извори права ЕУ преведени на српски језик?

/

7. Да ли је пропис преведен на неки службени језик ЕУ?

/

8. Сарадња са Европском унијом и учешће консултаната у изради прописа и њихово мишљење о усклађености

/